

Magyar harangok

Végigzúg a karácsonyéli harangszó a hazán, Háromszéktől Fiuméig, Erdély keleti határától a magyar tengerpartig, magyar keletről magyar nyugatig. Ezt az utat az öreg Nap jó háromnegyed óra alatt teszi meg, de a zónás időszámítás egyszerre adja minden egyházi kezébe a harangkötelet, hogy az ércnyelvek az Üdvözítő szent születését hirdessék a hívőknek.

Ezek mind magyar harangok, mind az ötven falué, amelyek szólása csöndes estéken a Badacsony hegycsúcsán állóhoz elhallszik. Bővelkedik is Magyarország szép szavú harangokban s azok odaszólnak magyar szívünkhöz, mivel közöttük soknak van történeti emléke. Sok oknál fogvást meg kell becsülnünk szólásukat.

A fiumei öregharang hajdan csak a város podesztája tiszteletére szólt. Veszedelemben is forgott 1607-ben, mikor Giovanni de Par, Fiume kapitánya le akarta bombáztatni a tornyot, melyben a politizáló harang függ. Százhuszonnyolc év előtt azonban méltóságos bongással hirdette Fiume népének az öreg harang azt az örömet, hogy visszakerült Magyarországhoz a város és magyar nemzeti zászló lengett a tornyon 1779-ben.

Göthe vándor harangjának magyar párja is van. Úgy szól a rege róla, hogy 1674 nagyszombatján Rómában a Szent Péter templom sekrestyése, amint a toronyba fölment, ott álmélkodására idegen öltözetű ifjút talált mély álomba merülten. Nagy nehezen fölserkentette. Maga köré bámult az ifjú és alig bírta megérteni, mi történt vele. Végre latin nyelven elmondta, hogyan került ide. Neve Kupeczky Mihály és késmárki diák, kinek erős vágya kelt meglátni az örökvárost és híres templomait. Mivel hallotta, hogy nagycsütörtökön a harangok Rómába mennek, elhatározta, hogy megteszi a haranggal való utazást. Fölment a késmárki toronyba, az öreg harang ütőjéhez kötötte magát. Egyszerre nagy rázkódást érzett és mintha kirepülne a toronyból, de eszméletét veszítette; nem is nyerte előbb vissza, míg őt a sekrestyés Rómában föl nem költötte. Kupeczky csudás története nagy feltűnést okozott az örökvárosban, kardinálisok is feszült érdeklődéssel hallgatták különös útja rajzát. A monda szerint a késmárki diák Rómában maradt, gyorsan boldogult és szép hivatalra tett szert. Ezt az utat a következő című munka mondja el: Vulpius »Zwo wundersame História am Hungarn« Nagyszeben, 1682.

Szegeden is él az a hiedelem, mint sokhelyt a hazában, vagy legalább az a mondás, hogy a harangok nagycsütörtökön Rómába mennek és nagyszombat reggelén térnek haza. E hiedelem igazságának kipuhatolására nem egy nagypénteken gyűjtöttek már föl Szegeden viskót, hogy félreverés kedvéért helyt állnak-e a harangok? Lőcséhez közel a Menedékkő romnak kis

harangján két község keveredett vizzályba; mind a kettő azt erősítette, hogy a harang az ő határában van. El is jött érte az egyik, hogy hazavigye, de a toronyból kiemelt harangot huszonnégy tulok sem bírta helyből kimozdítani; eljött a másik és elég volt két kis boci az elvitelére. Így tett tanúságot arra a harang, hol a határ. E harang eredetéről úgy szól a rege, hogy a tatárok elől az ostromolt menedékkői szerzetesek minden harangjukat a kolostor kútjába merítették, de a legnagyobbik fölakadt. Utóbb csak is ez az egy volt onnan kiemelhető, és ma Káposztafalu tornyában hívogatja hangos szavával a hívőket.

A szepesvármegyei Svedlér városkában két vallás van: római katolikus és ágostai evangélikus; nem is lenne közöttük versengés, ha nem volna a kegyuraság szűkmarkú. A városi tanács ugyanis csak egy nagy harangot vásárolt a két felekezet számára, s azt a katolikusok tornyába helyezte. A kényszerűség folytán vasárnaponként egyazon időben, reggel kilenc órakor kezdődik mindkét templomban az istentisztelet s így a harangszó egyformán hívta mind a kétféle hívőket az Isten házába. Ez az állapot sok évelődést okozott, mert a harangszót mindegyik hitközség a magáénak mondotta, de azért évtizedekig nem bolygatták a dolgot komolyan. Egyszer az ágostaiak olyan papot kaptak, aki nem elégedett meg a harangszó felével, akarta az egészet. Megváltoztatta az istentisztelet óráját és követelte, hogy arra is meghúzzák a harangot, sőt temetések idejére is le akarta foglalni. A belőle támadt pör 1886-ig húzódott és ma is eldöntetlen volna, ha a vallásügyi miniszter el nem intézi vala, amennyiben kijelentette, hogy a harang a katolikusoké, de használata istentisztelet és temetés alkalmával az evangélikusokat is megilleti, de tartoznak temetés alkalmával a harangszóért járó díjakat a római katolikus egyház pénztárába lefizetni.

Pozsonynak egyik harangja a városháza tornyában 500 éven át csak olyan alkalommal szólalt meg, ha valakit veszteni vittek. Utóbb a virág völgyi temetőbe került a harang, de 1901-ben visszahelyezték régi lakásába, noha ma Pozsonynak pallosjoga nincs, de annak a harangnak ma is hóhérharang a neve. A lévai tizenhét métermázsás öreg harang kőtorony híján, faállványán hívogatta a híveket; elkészült pedig 1902-ben a város főtemplomának tornya annyira, hogy április 24-én átköltözhetett megillető helyére az öreg harang és 26-án ott szólalt meg. Azt mondják róla, hogy szebb ott a hangja a magasból.

Csináltatott Pintér Sándor szécsényi ügyvéd, a palócok monográfusa, a szőlőbeli háza tornyába harangot, hogy a hegy munkásnépe meghallja a hajnali, déli, esti Ave Maria idejét. A harangavatás ünnepén fölkerítették a szépszavú szerszámot maguknak a balassagyarmati reformátusok. Szerette népét Pintér Sándor, képviselte is az országgyűlésen egyhangú választással, így szólt tehát: „Jól van, csináltatok én nektek is.” Öntetett pedig a következő fölirattal: *A balassagyarmati kálomista templom részére öntetett engem Pintér Sándor, római katolikus, a magyarok igaz Istenének örök időn át való dicsőítésére.* Ezt a harangot sem az oláh, sem a tót elnémítani nem fogja.

Az esztergomi prímási templom nagyharangja 5400 kilogramm súlyú. Mikor 1756. augusztus 30-ika estéjén a mélyen bongó szavát meghallottam, nem tudtam hirtelen, mi hang az. A kis harangok szavára ráismerni nem nehéz, a nagyok mindegyike külön individuum, személyiség.

Zólyomban az úrvölgyi templom két harangja Selmezbányán készült, az egyik 1586-ban, a másik 1619-ben. A csábrági vár pusztulását jelezte, hogy a harangokat a szentantali kápolna tornyába vitette Koháry Endre gróf.

A serkei (Gömör megye) reformátusok II. Rákóczi Ferenc libertás pénzei anyagából öntettek harangot; latin fölírásának magyar fordítása ez:

Egykoron érc voltam, későbbben mint a szabadság

Pénze, libertás, sok honfit a harcba vivék,

Újra beolvasztva harangja leltem az Urnák,

Harsányan kongok béke, szabadságért.

A váci 4300 kilogramm súlyú nagyharangnak Ágoston a neve. Roskoványi Ágoston püspök csináltatta. 1857-ben öntötték Pesten. A váci régibb első, ma második 1880 kilogrammos nagyharangot 1849-ben a nemzeti kormány elvitette, hogy belőle ágyút öntessen. Annyira sajnálta a nép, hogy mikor a levételét intéző tisztviselőt a helyszínén szélütés érte, Isten büntetéséül tekintette s viszont határtalan volt az öröm, mikor 1850-ben a harang épségében visszakerült. Fehérbe öltözött lányok zeneszóval mentek eléje s megkoszorúzták.

A budapesti Szent István templom (Lipót- bazilika) nagy harangja 77.35 métermázsra súlyú. Walser Ferenc gyáros öntötte Budapesten.

A budapesti karmeliták harangjainak a súlya:

az e hangú . . 972 kilogramm

az á hangú . . 432 kilogramm

a cis hangú . . 195 kilogramm

az e hangú . . 110 kilogramm

A kőbányai református hívek Gergely-utcai templomának három harangja van. Az egyiknek fölirata: *Légy híradó érc! Égi zsolozsma, Isten igéje várja e házban a hív, szomjúhozó híveket.*

A másik harang fölirata:

Isten dicsőségére készítette Böszörményi Pál és neje: Liptai Eszter

. A legkisebb harang fölirata:

Váltsa föl harcra hívó szavadat most béke beszéde. Itt ne keresd nemes érc, ámde sirasd a halált!

E föliratokat Sörös Béla gyűjtőfogházi lelkész készítette. A legkisebb harang föliratában ki van fejezve, hogy a harangokat ágyúérből öntötték, amit a hadügyminisztériumtól sikerült olcsó áron szerezni.

Cegléden 1857-ben a katolikusok 2000 kilogrammos nagyharangot öntettek maguknak, erre a református atyafiak még nagyobb csináltattak, mert hát ők vannak ott többségben.

Panaszkodott ugyanott papjának az ágostai hívő, hogy az ő egyetlen harangjukat csak olyan drágán húzzák meg, mint a pápisták valamennyit; erre úgy nyugtatta meg hívét az ágostai lelkész, hogy „hiszen mi is meghúzzhatjuk mind.” Azóta van azonban az ágostaiaknak tornyos, új templomuk, egynél több haranggal; van tehát mit mind meghúzzatni.

A kecskeméti katolikus nagytemplom főharangja 2650 kilogramm; igen kevéssel kisebb a református egyházé, mert a hangjuk mélysége és ereje közt kevés a különbség. Megható

hallgatni, mikor minden évben április 2-án este nyolc és fél órakor kettősből szólunk az 1819-iki nagy tűz emlékére. Egyszerre kezdik az ütést, de utóbb feleselnek, mint a házastársak, de ismét kibékülnek, egyszerre hangzanak, egy akarattal. A reformátusok nagyharangjának első öntése nem jól sikerült, a miért az egyház akkori főgondnoka a próbahúzáskor ezekre a szavakra fakadt: „Ebadta bükkfa kolompja, ütött volna beléd az istennyila, a hol öntöttek.” Levétette, újra öntötte és most már pompás a hangja. Csak a múlt év óta szenvedett, hogy vasa verték, vas állványra helyezték. Most könnyebb a mozgása, gyermek is húzhatja, de erősebb az ütése, nem oly méltóságos a bongása, mint volt. Kecskeméten három katolikus templom egymáshoz közel épült és ezért nagy harangjaikat e dúr akkordra hangolták. A főegyházé c, a ferencrendieké e, a kegyesrendieké g. Szép hallani őket, mikor ünnepi estén egyszerre zengik az Ave Máriát.

Nagy hatalmasság Kiskunfélegyházán a nagy harang. Beteg lehet ott a főbíró, a főpap és bárki más, miatta fönnakadás nincs, de ha beteg a nagyharang, megzavarodik minden. Van is három nyelve egy szolgálatban, kettő készenlétben és mégis megesett a hatvanas években, hogy mind a három maródit jelentett. Mivel mindjárt aznap a kovács meg nem csinálhatta, a nép sehogy sem volt, a második harang szava ki nem bírta békíteni.

1905. júliusban az óbecsei plébánia temploma a hadügyminisztériumtól Perczel és Damjanich 1848-as tábornokok ágyúiból kapott 25 métermázsás ércet harangöntésre. A harang fölirata ez lett: *Ágyú voltam ezelőtt, s íme lettem a béke hirdetője. Mint ágyú sírást okoztam s most sírok a halottakért.*

A dédesi (Borsod megye) katolikusok harangját *Danyi*-nak nevezik, a reformátusokét *Bajusz*-nak. Az elnevezés eredete az, hogy Komoróczy Dániel nagytapolcsányi birtokos, amint a serényi grófok dédesi tisztartójával, Rátkai Barnával a sajószentpéteri Sodorna vendéglőben mulatott, virtuskodás közben megvette száz forintért az utóbbinak fél bajuszát; a jó tisztartó a vételért a két eklézsiának adományozta, mert éppen harangcsináltatásban voltak és jól esett nekik a pótlék. Meg is hálálták a megfelelő név megörökítésével.

Máramarosban a középpapsai egyik fatemplom harangját Rákóczi harangnak hiszik, mivelhogy 1694-ből származik.

Híres volt bűgő hangjáról a debreceni Rákóczi-harang, melyet a Rakamaznál elfoglalt ágyúkból öntetett a fejedelem Gyulafehérvárra 1636-ban, és Debrecennek szánt. Az átvételére érkezett két városi tanácsos egyike egyúttal egyik erdélyi főúr menyasszonyát is elvitte

feleségül. Lorántffy Zsuzsánna fejedelemasszony volt a bíró a versengésben és úgy ítélte, hogy azé legyen a lány, a kit szeret. Így lett az erdélyi bogárszemű lány debreceni menyecske. Első vőlegénye az érte vívott párbajban elvesztette jobb karját, a ballal pedig önszívét döfte keresztül; nem tudott felejtani. A debreceni új öregharang pedig utóbb évről-évre elsiratott egy gyermeket a tanácsosék házából, mintha a régibb vőlegény bánatát búgná. Megrepedt 1802-ban a harang, újraöntötték a régi 3500 kilogramm súlyig, és visszanyerte a régi bánatosan búgó hangját. 1875-ben ismét újra kellett önteni.

A kassai görögkatholikus hitközség 1898-ban két harangot öntetett. A rituális rutén nyelvű fölírás helyett az egyiknek jeligéje: *Isten áld meg a magyart!* A másiké: *Isten áld meg a hazát!*

A szép Erdélyrész elnémult, és még zengő harangjai között sok a történeti emlékü; az elnémultakat, vagyis a magyarságukat veszített harangokat mélyen gyászolja a honfiúi szív. Vajha újra megszólalnának, mint a bolgárországi harangok, melyeket a hódító török Konstantinápoly bevétele (1458. év) után némított el; de mikor a múlt században megszólalhattak újra, sírt örömeiben a bolgár nép.

Erdélyrészben a vízszilvási templom tornyába a méhtenyésztés hasznából vettek harangot 1625-ben. Ha össze nem zúzta volna a magyargyéres-monostori harang a kis Debreceni Márton jobb keze hüvelykujját, az apja fazekast, gerencsért nevelt volna belőle – de mivel a fiú tehetetlenné vált a korongforgatásra, beadta a kollégiumba tanulni és lett belőle író, a Kiowi csata című hősköltemény megalkotója. Bölön község volt a Székelységben az első, mely odaadta harangjait 1848-ban ágyúanyagnak a haza védelmére, és csak egyet tartott meg, hogy meghúzhassa, ha veszedelem fenyeget. Háromszék 125 harangot adott arra a célra, Marosszék 93-at, Aranyosszék 25-öt, Udvarszék 14-et. Kercsed falu sajnálta odaadni a harangját, azért a Lencsés kútba vetette, a szabadságharc leverése után keresték, de nem találták meg. Rászolgállak, hogy meglopják őket.

A furtai református templomnak két harangja van: az öregebbik 1743-iki öntésű, a kisebbiket 1849-ben odaadták ágyúanyagnak a nemzeti kormány rendelkezésére. De mivel nem használódott föl, Aradról 1850-ben kegyelmes leiratot kapott az egyháztanács, hogy hazaviheti, ha szépen kéri. A presbitérium azonban inkább újat öntetett 1854-ben, hogy sem a némettől kelljen kérnie.

Nincs a harangnak szíve az ércetestben, csak hosszú nyelve és mégis tud az emberszívhez szólni, megírta felőle már a XVII. század elején Benitzky Péter, hogy:

*Harang is csak hirdet.
De maga nem mehet
Templomba a misére.*

Forrás: Téli Esték. A keresztény családok hetilapja. XII. évfolyam 9-10. szám. 1909. 8-9

https://library.hungaricana.hu/hu/view/TeliEstek_1909/?query=magyar%20harangok&pg=63&layout=s

Téli Esték. A keresztény családok hetilapja. XIII. évfolyam 11. szám. 1910. 5-6.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/TeliEstek_1910/?query=magyar%20harangok&pg=4&layout=s

Téli Esték. A keresztény családok hetilapja. XIII. évfolyam 12. szám. 1909. 5.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/TeliEstek_1910/?query=magyar%20harangok&pg=12&layout=s

Téli Esték. A keresztény családok hetilapja. XIII. évfolyam 13. szám. 1909. 6.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/TeliEstek_1910/?query=magyar%20harangok&pg=21&layout=s

Magyar harangok

Írta: Hanusz István

2022. január 20. csütörtök, 00:00 - Módosítás: 2022. január 20. csütörtök, 15:09
